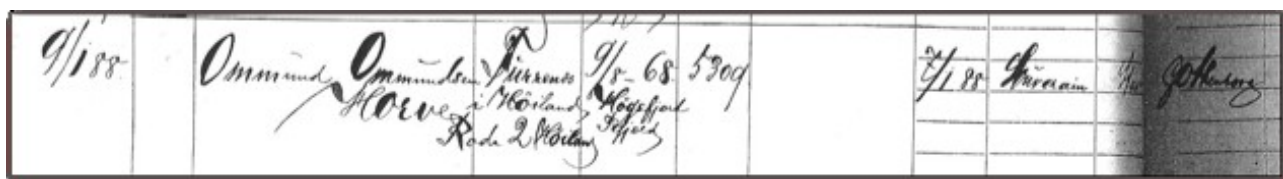

Ommund Ommundson - alias Charles Smith

Dette er fortellingen om husmannsgutten fra Horve som reiste ut som sjømann, gikk i land i Australia og ble jernbanebygger. Ved å lete i norske og australske arkiver har det vært mulig å gå i noen av hans fotspor ...

Ommund ble født 9. august 1868 på den lille husmannsplassen Horvelund i daværende Høle sokn i Høgsfjord prestegjeld i Rogaland. Hans far, som også het Ommund, som sin far, og mor Ragnhild Svendsdatter, var kommet hit fra Holte på Eiane i Forsand noen år tidligere, ca 1860. Ommund jr. var yngst i barneflokket til Ommund og Ragnhild. Han hadde to eldre søstre, Oline født 1863 og Bertha født 1866. Så hadde han en bror, Svend født 1864. Svend var min oldefar, morfars far.

Da Ommund jr. var åtte år gammel døde mora Ragnhild. Et halvt år senere giftet hans far seg med Elen Marie, og de fikk sønnen Reier i 1878. I 1883, kort tid etter at Ommund var konfirmert, flyttet familien fra Horvelund til Furenes i Høyland (nåværende Sandnes kommune). Kårene var nok blitt litt bedre for familien. De fire barna fra første ekteskap var konfirmert og måtte forsørge seg selv, det var bare lille Reier som var barn hjemme. Furenes ligger ikke så langt fra Sandnes by, og i teglverksindustrien var det arbeidsmuligheter, byens mest dominerende næring den gang. Min oldefar Svend, og til dels også hans far Ommund, arbeidet som teglverksarbeidere.

Ommund mønstret på *Sovereign* («Suverain», som det her skrives)
i Stavanger 7. januar 1888

Det er tvilsomt om Ommund jr. bodde noe særlig på Furenes. Han reiste tidlig ut som sjømann. Den første påmønstringen vi finner i mannskapsrullene i Stavanger er fra april 1886. Da mønstret han på barken *Jadar*. Denne gikk i utenriksfart, etter først å ha vært en tur til Tromsø. Han mønstret av i Stavanger nesten ti måneder senere, 9. februar 1887. Neste

tur startet i april samme år. Da mønstret han på briggen *Mentor* som bl.a. gikk til England. Etter å ha vært hjemme i julen 1887 er han igjen på farten. 7. januar 1888 er nok siste dag Ommund står på norsk jord. Den dagen mønstret han på skonnerten *Sovereign* med kurs Gøteborg. Tre måneder senere er *Sovereign* i australsk farvann, og Ommund går i land i Melbourne.

Den 117 fot lange briggen *Mentor* (bygget 1859), der Ommund var påmønstret i perioden april - desember 1887

Vi kan jo lure på hvorfor ikke også Ommund jr. begynte som teglverksarbeider, slik som broren Svend og svært mange andre unge menn i Sandnes-distriktet gjorde på den tida. Ommund hadde nok sterk utfartstrang. Kanskje han som barn hadde hørt på fortellinger av sin farfar, Ommund Aslaksen som bodde på Holte i Forsand hos sin eldste sønn. Ommund Aslaksen hadde nemlig deltatt i Napoleons-krigene i årene før 1814. Han hadde blant annet vært på kanonbåt i den dansk-norske flåten og kjempet mot svenskene. Ommund Aslaksen var sprek og rørig til det siste (han døde i 1877), og han hadde helt sikkert mye spennende å fortelle til åpne barneører.

Men Ommund jr. var altså kommet til Australia. Lenger vekk fra hjemtraktene var det knapt mulig å komme.

1880-årenes Australia var preget av omfattende jernbaneutbygginger. De første strekningene var blitt påbegynt allerede før 1850, spesielt i de sentrale strøk i Victoria og New South Wales. Problemet var at de forskjellige distriktene hadde brukt ulik standard på sporbredde, så nå stod man foran et omfattende arbeid med å koble sammen de forskjellige strekningene. I tillegg til dette skulle det bygges nye jernbanelinjer i provinsene, i Tasmania, Queensland og Vest-Australia. Etterhvert ble det sammenhengende jernbane bl.a. fra Perth i Vest-Australia til Melbourne og Sydney på sør-østkysten. Hele strekningen kunne ikke reises i samme vogn, på grunn av ulike sporbredder.

Australske jernbanearbeidere 1916

Det sies at jernbaneutbyggingen i Australia artet seg ganske annerledes enn i resten av verden. De første strekningene ble bygget lite planmessig og dårlig koordinert. Samtidig ble det oppdaget store gullfelt mange steder. Dette påvirket hvor linjene ble bygget, men det førte også til at et stort antall av de såkalte *navvies* (det vi i Norge kaller *rallarere*) forlot anleggs-områdene og gav seg avsted til gullfeltene. Mange strekninger ble mange år forsinket og ble urimelig kostbare.

Ommund fikk seg arbeid som *navvy* da han gikk i land i Melbourne. Disse rallarane flyttet rundt etterhvert som anleggsområdene ble flyttet. De første

tre ti-årene Ommund var i Australia levde han et omflakkende rallar-liv. Han var bl.a. ett år på Tasmania, fire år i New South Wales, to år i Vest-Australia og vel tjue år i Victoria. Fra april 1918 og fram til han endte på sykehjem i Melbourne rundt 1950 bodde han fast i Neerim Junction i Gippsland, et område øst for Melbourne.

De australske navvies hadde et hardt arbeid under vanskelige forhold. Men det var en respektert jobb, og i en beskrivelse av den australske jernbanehistorien sies følgende:

«The navvies were paid thirteen shillings a day. No alcoholic liquor was allowed. The Government charged twenty-five shillings a week for boarding each man at the ranches, or boarding-houses. The Australian navvy, the most independent worker in the world, was well cared for. He had milk with his breakfast porridge, ate fruit and vegetables regularly, had fresh fish 800 miles from the coast, and three courses for dinner.»

Under første verdenskrig befant Ommund seg i den lille byen Tumbarumba i New South Wales. Før 1855 var Tumbarumba kun noen få hus langt ute i ødemarken, et par hundre kilometer fra kysten, ca 500 km fra Sydney og nesten like langt fra Melbourne. I 1855 skjedde det noe som fikk fart på utviklingen: Noen hadde funnet gull i nærheten av Tumbarumba! Det lille stedet vokste raskt og ble en liten by. Håpefulle eventyrere strømmet til i hundretall. Ommund kom dit som jernbanearbeider (*navvy*). Jernbanelinjen ble fullført fram til Tumbarumba så sent som i 1919. Da hadde nok gullrushet passert toppen, men noen av gullfeltene ble drevet helt fram til 1930-tallet. Det er ikke utenkelig at Ommund også prøvde lykken som gullgraver? Om det ble noen suksess vet vi ikke.

Myndighetene var nøye med å registrere oppholdssted for alle som befant seg i landet under første verdenskrig. Skjemaet som er vist på neste side leverte Ommund mens han bodde i Tumbarumba. Legg merke til hans fine håndskrift og (nesten) feilfrie engelsk. Han gir følgende beskrivelse av seg selv: 5 fot og 6 tommer høy (ca 1,70 m), blond, blå øyne, relativt hårløs oppå hodet, kraftig mustasje, arr på høyre kinn.

Form of Application for Registration.

~~~~~

This form is to be filled up in duplicate, and the Alien is to attend in person, with the duplicate forms, before the member of the Police Force in charge of the Police Station nearest to his usual place of abode.

Name (in full) OMMUND OMMUNDSON
 Nationality NORWAY Sex male
 Birthplace Sandnes, NORWAY Date of birth 9. 8. 1868
 Place of residence* Lake Roy, Tumbumba, N.S.W.
 Place of business (if any) nil
 Occupation Labourer on Railway Construction works.
 Date of entry to Commonwealth In April 1888

*If a member of a ship's crew, state here name of ship, port at which voyage commenced, and port to which bound.

Personal Description.

Height 5 feet 6 in high Colour of eyes Blue eyes.
 Colour of hair Fair Notable marks nil
 Remarks— Speaks fairly good English. Wears heavy sandy mustache. Hair very thin on top of head. Scar on right shin.

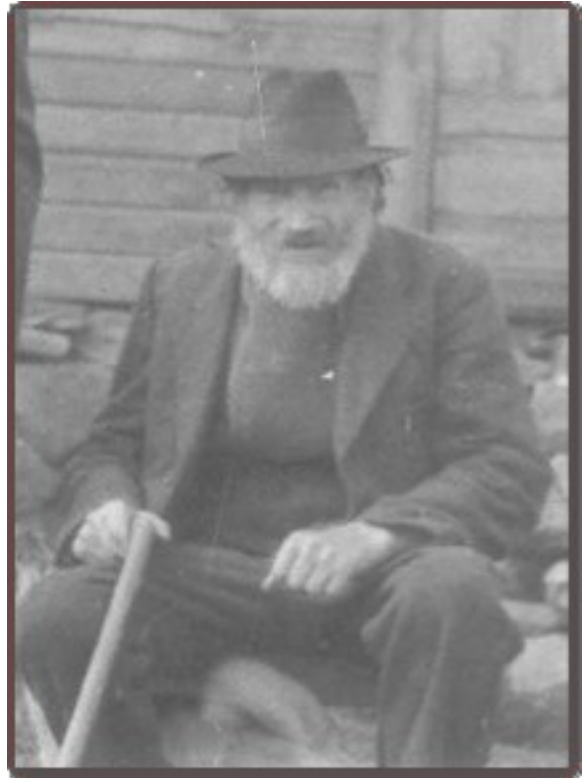
If thumb print is unable to write (Impression to be made in presence of Aliens Registration Officer). Date of application 4th April 1917

Signature of Alien Ommund Ommundson

Ommunds bostedsregistrering 4. april 1917

I en flyttemelding datert 26. juni 1917 meldte han som ny adresse «Imperial Restaurant, 41 Franklin st., Melbourne». Kanskje uvanlig å ha en restaurant som adresse? Han har vel leid et rom der. *Imperial Restaurant* har vært et vanlig navn på spesielt kinesiske restauranter rundt omkring i verden. Vi vet at et flertall av jernbanebyggerne i Australia før århundreskiftet kom som gjestearbeidere fra Kina. Ommund må ha hatt mange venner og kontakter i det kinesiske miljøet, kanskje også innen restaurantbransjen? (Men dette er bare en løs teori jeg har.) Vel ni måneder senere, 5. april 1918 flyttet han til Neerim Junction.

I et dokument datert 27. mai 1924 går det fram at Melbourne-politiet prøvde å spore opp Ommund, etter anmodning fra det norske konsulatet. Det kan ha vært familien i Norge som på denne måten ønsket å finne ham. I 1924 var hans far (og min tippoldefar) Ommund Ommundsen på Furenes i Høyland 88 år gammel (han døde ett år senere, 21. mai 1925). Han har sikkert ønsket før han døde å få vite hvordan det stod til med sønnen i Australia.

Ommund jr. sin far, min tippoldefar Ommund Ommundsen på Furenes. Bildet er trolig fra tidlig på 1920-tallet.

RSB/FD. V/488

The Chief Commissioner of Police,
MELBOURNE.

Ommund OMMUNDSON, Norwegian.

Relative to your minute of 22nd inst. covering a request dated the 19th May from the Norwegian Consul-General, Melbourne, I have to advise that we have a record of the above. According to our records he was born on 9/8/1868 at Sandnas, Norway, and entered the Commonwealth in April 1898.

His personal particulars are Height 5'6"; Eyes, blue; Hair, fair; speaks fairly good English, wears heavy sandy moustache; hair very thin on top of head; scar on right chin.

In 1917 he was employed as a labourer on Railway Construction Works at Tumbarumba, New South Wales, and in April 1918 changed his address to Nesrim Junction, Victoria, where he reported on 9/4/1918 to J.T. Ellis M.C.4554.

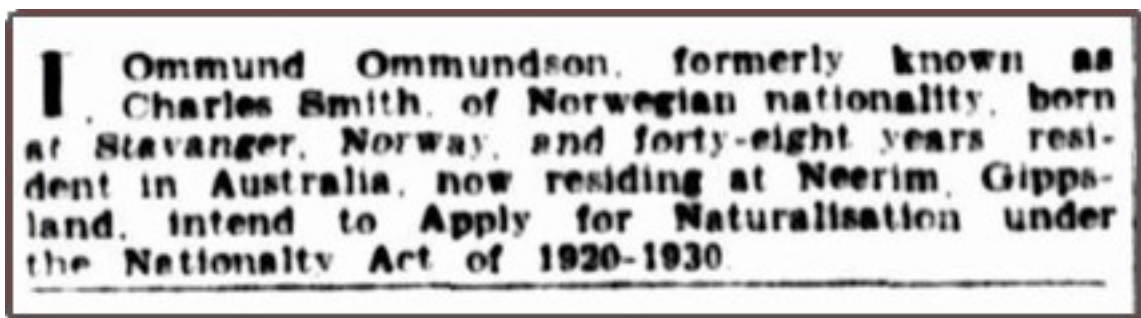
No record of subsequent movements is held and he may still be in this district.

27/5/1924. Director,
Investigation Branch.

Brev fra Melbournepolitiet 27. mai 1924

Ommund søkte om australsk statsborgerskap, *naturalization*, i 1936. Han var da 68 år gammel og hadde bodd i Australia i 48 år. Det er ikke godt å vite hvorfor han ventet så lenge med å søke om å få bli en fullverdig australsk borger. Han var begynt å bli gammel, kanskje han tenkte han kunne få en bedre alderdom i Australia med fulle borgerrettigheter? Det kan også tenkes at det var vanskelig tidligere. Ommund reiste ikke til Australia som passasjer på et emigrantskip. Han mønstret på som sjømann på ei seilskute i Stavanger og gikk i land i Melbourne. Det er ikke sikkert han hadde papirer som gav ham rett til permanent opphold?

Men i 1936 var det ikke noe problem. Han kunne legge fram dokumentasjon fra to respekterte borgere som hadde kjent ham i mer enn tjue år, og som kunne gå god for at han var verdig *naturalization*, og at han behersket det engelske språket. Det var også et krav at han måtte rykke inn en kunngjøring i minst to aviser, der han bekjentgjorde at han ville søke om *naturalization*. På den måten var det mulig for andre å komme med innvendinger. Og så måtte han frasi seg alle rettigheter i forhold til den norske stat, og sverge troskap og lojalitet til den britiske kongen George VI. Og 7. mai 1937 fikk han attest som fullverdig australsk borger.

Nyttårsaften 1936 stod denne notisen i Melbourne-avisa *The Argus*

Hvor kommer så Charles Smith inn i dette bildet? Forklaringen er nok enkel. For australiere og andre engelskspråklige folk er Ommund Ommundson et fryktelig vanskelig navn, både muntlig og skriftlig. For immigranter til Australia på slutten av 1800-tallet var det helt vanlig å forandre navnet sitt, eventuelt finne et helt nytt navn. Vi kan tenke oss at når Ommund fikk seg jobb på jernbaneanleggene og skulle kommunisere med sine kolleger i støyende omgivelser var det ikke så lett å hete Ommund Ommundson. Hvorfor ikke bare kalle seg Charles Smith, et av de aller mest vanlige navn?

En av de mest kjente «Charles Smith» i Australia på begynnelsen av 1900-

tallet var flygerhelten Charles Kingsford Smith. Han var i 1928 den første som fløy over Stillehavet fra USA til Australia, den første som krysset nonstop det australske kontinentet og den første som fløy mellom Australia og New Zealand, blant mange andre bragder. Sikkert ingen ulempe å kalle seg Charles Smith i de dager.

Ommund giftet seg aldri, og han fikk ingen barn. Han ble 83 år gammel. Den 30. september 1951 døde han på *Mount Royal Geriatric Hospital* (sykehjem) i Parkville i Melbourne. Et halv år senere, den 18. april 1952, stod det en kort notis i *Government Gazette*, og også i Melbourne-avisa *The Argus* 17. april 1952: "*OMMUNDSON, OMMUND, also known as Charles Smith, formerly of Neerim, but late of Mount Royal, Parkville, pensioner, died 30th September, 1951, intestate*". Det var en notis fra *The Public Trustee*, der de etterlyste eventuelle kreditorer og arvinger til dødsboet. Ommund hadde nemlig ikke skrevet noe testamente.

Det eneste bildet jeg har funnet av Ommund er et som ble tatt *post mortem*, trolig på *Mount Royal* en dag eller to etter at han døde. Dette bildet har i alle år siden en gang på 1950-tallet ligget på loftet hos mormor og morfar i Somavegen 90. Jeg vet ikke hvordan bildet kom dit, men jeg er kommet til at bildet er av Ommund i Australia. Bildet stemmer bra med beskrivelsen han gav av seg selv i 1917, og som Melbourne-politiet gjentok i 1924 (arret på kinnet er nok blitt «sminket bort» etter at han døde), og bildet stemmer også med beskrivelsen han gav av seg selv da han søkte om australsk statsborgerskap i 1936.

desember 2010
leif erik otterå